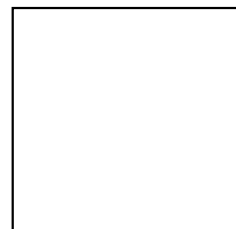

Textová časť

**Obnova vojenského cintorína z 1. sv.
vojny v B. Bystrici - Majeri**

Obnova vojenského cintorína z 1. sv. vojny v Banskej Bystrici – Majeri

Súčasný stav vojenského cintorína z 1. sv. vojny v Banskej Bystrici – Majeri je možné označiť ako zdevastovanie jeho pôvodnej štruktúry, kde len niekoľko fragmentov svedčí o minulej existencii pietneho miesta. Tú naznačuje pamätník legionárov, niekoľko zachovaných stĺpikov pôvodného oplotenia a predovšetkým obnovené hroby v mieste archeologického prieskumu z roku 2014, ktoré vypovedajú o prebudení záujmu o toto miesto a zmysluplnej snahe prinavrátiť mu jeho pôvodný význam.

Vojenský cintorín bol zničený kvôli nedostatočnému rešpektu k histórii a pietnemu miestu. Jeho rozklad bol spôsobený najmä dvomi zásadnými a prakticky nevratnými zásahmi. Prvým bolo vybudovanie automobilovej komunikácie a križovatky priamo cez areál vojenského cintorína, čo zničilo jeho celistvosť, resp. ucelenosť jeho hlavnej časti. Druhý zásah – vybudovanie autosalónu zlikvidovalo aj zvyšky kompozične a významovo dôležitej nástupnej zóny do cintorína vrátane mohyly od sochára Karola Horna a tým aj jej šancu na obnovu. Nedostatočná starostlivosť o lokalitu a náletová zeľň prispela k zabudnutiu tohto miesta. Ďalšie nevhodné čiastkové zásahy ako napríklad vybudovanie záhradiek priamo na ploche bývalého cintorína alebo v nevhodnom kontakte na areál cintorína celkový stav len doplnili a výstižným spôsobom ho ilustrujú.

Na základe údajov z prieskumov je možné z celkového počtu približne 1380 hrobov obnoviť asi 450. Výraznú väčšinu hrobov, vrátane dôležitej nástupnej zóny cintorína s pôvodnou Hornovou mohylou a základnú kompozíciu cintorína nie je možné obnoviť, preto je na mieste otázka filozofie a formy záchranu pietneho miesta, resp. vynára sa otázka novej dôstojnej interpretácie pietneho miesta.

Filozofia

Fragmenty vojenského cintorína existujúce v aktuálnych urbánných kontextoch musia nový stav lokality – predovšetkým súčasné priestorové a funkčno-dopravné vzťahy rešpektovať a o bývalej existencii pietneho miesta vypovedať na pozadí pôvodného genia loci nový príbeh. Zvoleným princípom je preto filozofia vytvorenia vrstiev vypovedajúcich o histórii miesta.

Pôvodný charakter miesta bol definovaný podobne ako vo väčšine prípadov vojenských cintorínov monumentálnou kompozíciou cintorína s ústredným motívom mohyly vo vstupnej zóne, snahou o exaktný tvar, presnú geometriu, raster a strohý výraz. Práve geometria rastra hrobových miest, ktorú je možné v spojení s naznačením pôvodného ohraňovania cintorína pripomenúť, je hlavným motívom, ktorý môže aj napriek zničeniu celkového rozsahu a kompozície pripomenúť minulosť miesta. Mimoriadne cennými sú pôvodné fragmenty cintorína – niekoľko pôvodných stĺpikov oplotenia a predovšetkým mohyla legionárov, ktorá je podľa dostupných informácií situovaná na pôvodnom mieste a preto je zámerom toto pôvodné miesto zachovať a rozvinúť len zodpovedajúcu prezentáciu pamätníka a vytvorenie pietneho predpoľa.

Celkové významové zdevastovanie lokality spôsobilo, že je potrebné pôvodné prvky zasadiť do nového kontextu a reinterpretovať, čo znamená akceptovanie možností vstupu do lokality a vytvorenie dôstojného a monumentálneho nástupu náznakov vypovedajúceho o pôvodnom vstupe do cintorína, hoci v kompozičnej protipozícii k pôvodnému vstupu. Navrhovaný nový hlavný vstup je citáciou pôvodného vstupu do cintorína s jemne excentrickým ľavopostaveným umiestnením mohyly od Karola Horna.

Keďže nie je možné plnohodnotne obnoviť veľkú väčšinu hrobov a podstatné časti pôvodného cintorína, návrh prináša vytvorenie symbolického pietneho miesta reprezentovaného symbolickým kruhom interpretovaným na pozadí pôvodného historického rastra hrobových miest. Symbolický kruh je tvarovo neutrálny voči komplikovanému tvaru fragmentov pôvodnej lokality, ako aj voči pôvodnému aj navrhovanému vstupu do cintorína. Symbolický kruh je navrhovaný ako nová vrstva pietneho miesta odsadená od úrovne terénu. Umožní prežiť genia loci pôvodného miesta prejdením kruhovej trasy v najväčšej zachovanej časti cintorína. Zároveň odsadenie od terénu a možnosť jeho ukotvenia do terénu mimo hrobových miest umožní nekonfliktne, bez pošliapania hrobov a nedostatočnej úcty zasadiť ho do cintorína a prejsť po ňom.

Kruh je dokonalý tvar, symbolizujúci pôvod života. Nemá začiatok ani koniec, preto predstavuje symbol večnosti, univerzálneho Boha a jednoty. Často je chápaný aj ako nekonečno, podobne ako

náš vesmír. Kruh býva veľmi často v kombinácii s iným symbolom, kde významom je jednota toho, čo daný symbol znamená. Kruh mal mnoho podôb a významov. Predstavoval kolobeh Slnka, Mesiaca, Zeme, kruh života, ochranné funkcie, cyklus.

Samostatnou vrstvou je náletová zeleň, ktorá síce nevhodným ovplyvnila cintorína, ale zároveň ho ochraňuje pred nežiaducim vplyvom novovzniknutého okolia a vypovedá o novom živote, ktorý tu vyrástol a o symbolickom zacelení rán vojny. Preto je súčasťou návrhu výrub krovitej zelene v celom rozsahu vymedzenej plochy cintorína, ale výrub vzrastlej zelene len v rozsahu symbolického kruhu. Mimo jeho rozsahu je navrhovaná údržba vzrastlej zelene a jej harmonické prelínanie s rastrom pôvodných hrobových miest (výnimky zásadným spôsobom zasahujúce do hrobových miest sa navrhuje odstrániť). Nová vrstva náletovej zelene nie je devastačným účinkom porovnateľná s vybudovaním komunikácie alebo autosalónu na ploche cintorína, naopak vhodným spôsobom inverzne vymedzí symbolický kruh a zabezpečí jeho intimitu.

Nočné nasvietenie je navrhované vo viacerých úrovniach. Hlavnou zložkou iluminácie je podsvietenie symbolického kruhu, ktorý týmto získa dojem imaginárneho vznášania sa nad základnou rovinou pôvodných hrobov strácajúcich sa do diaľky v tme. Ďalšou úrovňou iluminácie je nasvietenie kľúčových prvkov kompozície – pamätníka legionárov, kópie pôvodnej mohyly od Karola Horna a zárezu vstupu do múzea. Poslednou a nemenej dôležitou súčasťou je doplňujúce areálové osvetlenie hlavného areálu, ale predovšetkým navrhovanej nástupnej zóny vojenského cintorína. Celý areál je navrhovaný s ohľadom na bezbariérovosť, výškové rozdiely sú prekonávané okrem schodísk plynulo – formou rámp.

Vrstvenie – definovanie vrstiev

Vrstva minulosti

Definovanie územia, ktoré je možné zachovať z pôvodného rozsahu vojenského cintorína živým plotom v pôvodných hraniciach. V pohľade z vnútra cintorína sú pred živým plotom situované obnovené stĺpiky pôvodného oplotenia cintorína.

Pravdivé definovanie pôvodného nepravidelno-pravidelného rastra štruktúry hrobových miest vojenského cintorína, ktoré nie sú v nežiaduco konfliktnéj polohe voči automobilovým komunikáciám v riešenom území formu symbolických náhrobných kameňov v čele hrobových miest.

Pamätník legionárov v pôvodnej pozícii.

Vrstva súčasnosti

Vytvorenie nezávislého, striktno geometrického jednoduchého prvku kruhu. Symbolický kruh má navrhovaný obvod 138 m (1380 x 10 cm) a slúži na definovanie symbolu pietneho miesta a jeho prehliadku z novej úrovne bez konfliktného kontaktu s pôvodnými hrobmi. V kruhom chránenom rozsahu pôsobí len vlastný raster pravdivej štruktúry vojenského cintorína. Kruh je symbolom všetkých hrobov z vojenského cintorína z 1. sv. vojny v Banskej Bystrici, Majeri – tých, ktoré je možné obnoviť, ale aj tých ktoré boli definitívne zničené a zanikli. Na bronzovom leme symbolického kruhu je navrhovaná výtvarná prezentácia mien a údajov všetkých zosnulých.

Os prepojenia minulosti a súčasnosti, budúcnosť

Os prepájajúca cez symbolický kruh nový hlavný vstup s na tomto mieste navrhovanými objektmi (kópiou mohyly od sochára Karola Horna a múzeom) s pamätníkom legionárov v priestorovej protipozícii.

Zachovanie zrekultivovanej vzrastlej náletovej zelene mimo rozsahu symbolického kruhu – zachovanie v pozíciách kompatibilných s rastrom hrobových mies. Zeleň symbolizuje nový život, ktorý vyrástol na tomto mieste, symbolizuje zahojenie rán spôsobených vojnou, ale aj režimami, ktoré prišli po nej.

Etapizácia

Etapa I.

Definovanie rozsahu cintorína určeného pre obnovu – dve základné lokality (zóna 1 – cca 3840 m² a zóna 2 – cca 1420 m²), neuvažuje sa s obnovou mimo takto vymedzeného územia, t.j. ani

s problematickými časťami cintorína situovanými v zelených trojuholníkoch dopravných križovatiek vrátane najstaršej časti cintorína situovanej solitérne na západ od hlavnej plochy vojenského cintorína.

Odstránenie ilegálnej záhradky situovanej v rámci plochy vlastného cintorína.

Výrub náletovej zelene v navrhovanom rozsahu – odstránenie krovitých porastov v celom rozsahu vymedzeného územia a výrub vzrastlej zelene definovanej kompozičným princípom centrálného symbolického kruhu.

Hrubé terénne úpravy zamerané na zjednodušenie základnej geomorfológie terénu v súčasnom stave zdevastovanej budovaním komunikácií a dopravenej križovatky.

Osadenie symbolických náhrobných kameňov – bielych betónových blokov z pohľadového betónu v hornej časti bývalých hrobových miest (pozn.: v rámci prípravných prác je potrebné zrealizovať archeologický prieskum). Symbolické náhrobné kamene definujú raster pôvodnej nepravidelno-pravidelnej geometrie vojenského cintorína. Ich účelom nie je exaktne popísať jednotlivé hroby, táto možnosť však ostáva zachovaná.

Realizácia pietneho predpolia pamätníka legionárov.

Parkové úpravy – údržba zachovanej vzrastlej zelene, zatrávnenie, realizovanie živého plotu s plánovanou výškou 2 m vymedzujúceho pôvodný obvod cintorína. V pohľade z vnútra cintorína pred zeleným živým plotom obnovené pôvodné stĺpiky oplotenia.

Realizácia dočasného vstupu do cintorína z civilného cintorína v susedstve. Definovanie vstupu perforáciou v živom plote a výtvarným dielom – bronzovou platňou s reliéfnym stvárnením názvu a pôvodného rozsahu cintorína prekrytého súčasnou – obnovenou vrstvou.

Realizácia symbolického kruhu – trasy prehliadky cintorína odsadeného cca 30 cm nad úroveň terénu – kombinácia oceľovej nosnej konštrukcie a drevenej pochôdznej plochy. Vnútorňý obvod stvárnený v podobe výtvarného diela – bronzového kruhu s reťazcom exaktných údajov o všetkých hrobových miestach a zosnulých.

Etapa II.

Likvidácia všetkých záhradiek z navrhovaného predpolia cintorína.

Hrubé terénne úpravy nástupnej zóny cintorína zahŕňajúce úpravu bývalého elektrárenského kanála, vytvorenie plochy pre navrhovanú prístupovú cestu a parkovisko so žulovými kockami prerastenými zeleňou a vytvorenie plynulého svahu pre dominantné pôsobenie cintorína a prístup schodiskom a rampou.

Realizovanie prístupovej cesty a parkoviska v nástupnej zóne.

Realizovanie schodiska a rampy v nástupnej zóne.

Osadenie prvkov drobnej architektúry v nástupnej zóne – lavičky, odpadkové koše, osvetlenie a pod. Vybudovanie prístupového chodníka od štátnej cesty a potenciálnej zastávky MHD, prípadne odstavenej plochy pre turistický autobus.

Realizovanie dominantného hlavného vstupu do vojenského cintorína s reinštalovanou bronzovou platňou dočasne inštalovanou pri dočasnom vstupe do cintorína vybudovaného v rámci Etapy I.

Parkové úpravy nástupnej zóny.

Etapa III.

Realizácia kópie zničenej mohyly od sochára Karola Horna vrátane iluminácie.

Etapa IV.

Vybudovanie múzea – podzemného pavilónu slúžiaceho na dokumentovanie histórie vojenského cintorína z 1. sv. vojny v Banskej Bystrici – Majeri a vytvorenie lapidária pre artefakty objavené pri archeologickom prieskume. Možnosť prezentovania histórie vojenskej nemocnice z 1. sv. vojny v Majeri. Samostatná časť objektu navrhovaná pre technickú obsluhu cintorína a ako hygienické zázemie pre návštevníkov cintorína.

Príloha sprievodnej správy

Prepodkladané náklady

I. etapa - Vojenský cintorín

0. Likvidácia ilegálnej záhradky v ploche cintorína		
1. Výrub náletovej zelene v navrhovanom rozsahu (vzrastlé stromy + kroviny)	1 súbor	10 000 €
2. Hrubé terénne úpravy		
Zóna 1	3 840 m ²	57 600 €
Zóna 2	1 420 m ²	14 200 €
3. Inštalácia symbolických náhrobných kameňov	450 ks	27 000 €
4. Realizácia pietneho predpolia pamätníka legionárov	75 m ²	8 250 €
5. Parkové úpravy (zatrávnenie, živý plot, úprava zachovanej zelene...)	5 260 m ²	92 050 €
6. Bronzová platňa k vstupu do vojenského cintorína z civilného cintorína	1 ks	15 000 €
7. Realizácia symbolického kruhu (vnútorný obvod 138 m pri šírke 1,5 m)	138 bm	48 300 €
I. etapa celkom		272 400 €

II. etapa - Nástupná zóna

0. Likvidácia záhradiek		
1. Hrubé terénne úpravy nástupnej zóny	2 660 m ²	93 100 €
2. Prístupová komunikácia od komunikácie do priem. areálu a parkovisko	555 m ²	66 600 €
3. Chodník pre peších od štátnej cesty	225 m ²	20 250 €
4. Chodníky, schodisko a rampy pred vstupom do cintorína	155 m ²	17 050 €
5. Parkové úpravy	2 505 m ²	37 575 €
6. Realizácia hl. vstupu do voj. cintorína s reinštaláciou bronz. platne z 1. etapy	1 súbor	2 000 €
II. etapa celkom		236 575 €

III. etapa - mohyla

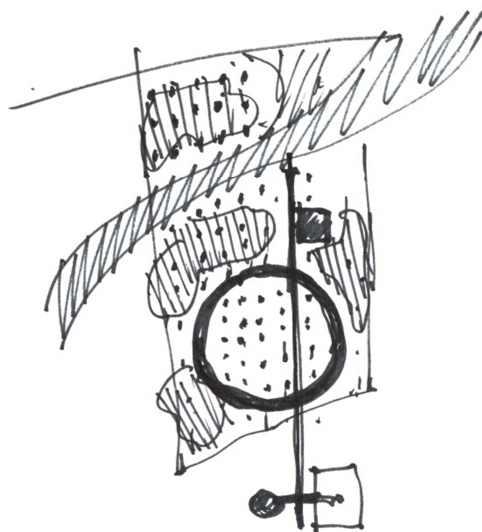
1. Realizácia kópie mohyly od sochára Karola Horna	1	50 000 €
III. etapa celkom		50 000 €

IV. etapa - múzeum

1. Realizácia múzea - podzemného pavilónu	150	337 500 €
IV. etapa celkom		337 500 €

Celkové náklady **896 475 €**

Príloha sprievodnej správy Základná kompozícia návrhu

Detail textu na bronzovom leme symbolického kruhu - popisuje údaje o všetkých cca 1380 hroboch a zosnulých

IDER HALÁK p. pl. 43 *1894 Bunyasekszárd - 25. 2. 1915 Banská Bystrica · ¹⁸⁹¹ ROKUS WEIN honv. ppl. 13 *1891 Feketeváros - 25. 2. 1915 Banská Bystrica · ¹⁸⁹⁰⁻¹⁸⁹¹ BASILIUS SZÜCZ Ppl. 6 *1890 Bácske
2 *1889 Pered - 14. 9. 1915 Banská Bystrica · ¹⁸⁸⁷ EMIL FRIEDRICH pion. prap. 9 *1885 Česká Lipa Politz - Valdek - 14. 9. 1915 Banská Bystrica · ¹⁸⁷⁷ KONSTANTIN KANKOV rus. pl. 14 *1877 Gorgladov - 14. 9. 1915 Banská Bystrica · ¹⁸⁷¹
7 Banská Bystrica · ¹³⁹⁸ CYRIL GORILIK rus. pl. 247 *1894 Branci - 1. 2. 1916 Banská Bystrica · ¹³⁹⁸ JÁN VARUGIN · ¹⁹⁰⁰ SAMUEL FRIEDMAN rus. pl. 247 *1894 Branci - 1. 2. 1916 Banská Bystrica · ¹³⁸¹ KAREL LUSTEN
sg. pl. 15 *1892 Oberla - 25. 2. 1915 Banská Bystrica · ¹⁸⁹⁸ FRIDRICH THOMAS ppl. 94 *1893 Arnsdorf - 26. 2. 1915 Banská Bystrica · ¹⁸⁹² VALENTIN TOMO ppl. 20 *1896 Dobrova - 13. 9. 1915 Banská Bystrica · ¹⁸⁹¹ JOSEF GRASTI/

Nočné pôsobenie symbolického kruhu s podsvietením

